รูปแบบการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนบนพื้นฐานประชาธิปไตย
Civil Political Model of the People Based on Democracy

ลฎาภา นวลอินทร์[1] วิจิตรา ศรีสอน [2]
Ladapa Nualin, Wijitra Srisorn

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษารูปแบบการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนบนพื้นฐานประชาธิปไตย ประกอบด้วย 3 แนวคิดที่สำคัญ กล่าวคือ 1. ความหมายของการเมืองภาคพลเมือง เป็นสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นภายใต้กรอบของกฎหมาย 2. รูปแบบการเมืองภาคพลเมืองประกอบด้วยรูปแบบที่สำคัญได้แก่ การออกเสียงประชามติ ประชาพิจารณ์ การอภิปรายสาธารณะ การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชน รูปแบบอื่น ๆ การนัดหยุดงาน การชุมนุมประท้วง ซึ่งทุกรูปแบบนั้นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่รองรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายประการด้วยกัน และ 3. การพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมืองโดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลทางการเมืองได้ด้วย

คำสำคัญ (Keywords): การเมืองภาคพลเมือง; รูปแบบการเมืองภาคพลเมือง; การพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมือง

Abstract

A study of the civilian political model of the people on the basis of democracy. It consists of 3 key concepts: 1. The meaning of civil politics it is a situation in which people are given the right and freedom to participate in the policy. Decentralization of power for people to determine their own way of life without

---

Received: 2023-06-01 **Revised:** 2023-07-17 **Accepted:** 2023-07-21

[1]รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program (Politics and Government) College of Politics and Governance Suan Sunandha Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: s64563825025@ssru.ac.th

[2] วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Governance Suan Sunandha Rajabhat University. e-mail: wijittra.sr@ssru.ac.th

violating the rights of others within the framework of the law. 2. The civic political model consists of the following important forms: referendum, public hearing, public debate People's Law Initiatives Other Forms Strikes protest. All of which are under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540. There are several provisions that support the rights and liberties of citizens to participate in politics. and 3. political development in the civil sector. This is an important factor in the development of civilian politics by promoting efficient methodologies that are appropriate and consistent with the political situation. as well as being able to take advantage of the conditions of the law, the constitution, opportunities, rights and freedoms of politics, as well as managing the use of political resources that lead to political achievement and effectiveness.

Keywords: Civil Politics; Civil Political Models; Civil Political Developments

บทนำ (Introduction)

การเมืองภาคพลเมืองเป็นการเมืองหรือสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยกิจกรรมใดทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ในปัจจุบันประชาชนได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ซึ่งกระบวนการสร้างการเมืองภาคพลเมืองถือได้ว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากการขับเคลื่อนในการปฏิรูปการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น และได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ตามแนวทางของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมในการตรวจสอบ และถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ อำนาจบริหารนิติบัญญัติ หรือการกำหนดนโยบายในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างกระบวนการเมืองภาคพลเมืองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มที่ อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2560 ก็ยังให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งได้กำหนดไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนหลายประการ เช่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการ

สาธารณะ เป็นต้น (วิศาล ศรีมหาวโร, 2556) นับแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยให้สิทธิประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทน ลักษณะดังกล่าวทำให้การเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จนมีความพยายามจากชนชั้นปกครองที่จะทำให้ประชาชนเชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการเดียวที่สามารถ สร้างความชอบธรรมในทางการเมือง การกระทำการใด ๆ ของนักการเมือง แม้จะกระทำต่อสิทธิวิถีชีวิตของประชาชนก็ถือเป็นการกระทำที่ถูกรองรับด้วยฉันทามติของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังที่เราจะเห็นจากการกล่าวอ้างของนักการเมืองตามสื่อต่าง ๆ และยิ่งนับวันจะยิ่งเป็นไปในทิศทางดังกล่าว สิ่งที่เกิดขึ้นได้สร้างกรอบแนวคิดที่ผิดเพี้ยนต่อระบอบประชาธิปไตยแก่ตัวนักการเมืองเอง และที่สำคัญคือต่อประชาชน เพราะส่งผลต่อการแสดงออกของประชาชน ในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเลี่ยงไม่ได้ (ไพรัตน์ ฉิมหาด บัญญัติ แพรกปาน และสามิตร อ่อนคง, 2563)

จากปัจจัยดังกล่าวนั้นทำให้บทบาทภาคประชาชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดภาคพลเมืองในหลากหลายรูปแบบซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น สำหรับบทความฉบับนี้ได้ทำการศึกษารูปแบบการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนบนพื้นฐานประชาธิปไตยที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งประกอบด้วยหลักการแนวคิดที่สำคัญได้แก่ 1) ความหมายของการเมืองภาคพลเมือง 2)รูปแบบการเมืองภาคพลเมืองและ 3) การส่งเสริมการพัฒนาทางการเมืองภาคพลเมือง รายละเอียดมีดังนี้

ความหมายของการเมืองภาคพลเมือง

โดยทั่วไปการเมืองภาคพลเมืองมีความหมายหลากหลายตามเป้าหมายที่แตกต่างกันเช่น 1) การเมืองภาคปริมณฑลสาธารณะ (Public sphere) ที่มุ่งสร้างพื้นที่เวทีกลไกส่วนกลางที่ไม่ใช่รัฐสภาที่จะถกเถียง สร้างประเด็นต่าง ๆ ขยายสิทธิอำนาจต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 2) การเมืองภาคประชาสังคม (Civil society) หรือการเมืองภาคพลเมือง (Citizen politics) ที่เน้นการมีส่วนร่วมที่แข็งขันของบุคคล องค์การต่าง ๆ ในสังคมที่จะถกเถียงและบรรจุข้อตกลงในประเด็นปัญหาต่าง ๆ หรือผลักดันบางประเด็นให้เป็นนโยบายของรัฐ 3) การเมืองภาคพลเมือง (People’s Politics) หรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ที่มุ่งเคลื่อนไหวสร้างจิตสำนึกในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของมนุษยชาติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมโลก สภาพทุนโลก การคัดค้านโลกาภิวัตน์ เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการเมืองภาคพลเมืองในรูปแบบใด การเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม (Civil Society Movement) หรือภาคพลเมืองดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญ คือ พลเมืองที่กระตือรือร้น (Active Citizen) มุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิและมุ่งประโยชน์สาธารณะ (Common Good) เป็นพลังสำคัญ การอธิบายพลเมืองและการเมืองภาคพลเมืองนั้น สัมพันธ์กับ

บริบท กล่าวคือ พลเมืองที่อยู่ในกลุ่มองค์กรหรือพลเมืองในสังคมภาคการเมืองเป็นพลเมืองที่มิใช่ในมิติของความเป็นปัจเจกนิยม ตรงกันข้ามกลับให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของพลเมืองในแนวชุมชนนิยม (Communitarian) ที่ความสำคัญในวงวิชาการสายหนึ่งในปัจจุบัน เช่น ในงานของนักคิดสายชุมชนนิยมอย่างที่เขาค้นพบว่าพลังของกลุ่มคนองค์กรเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนที่ดีเพราะสถาบันทางการเมือง ดั้งเดิมมีวิกฤต เขาจึงเสนอให้รื้อฟื้นพลังชุมชนที่มีอยู่ตั้งแต่อดีต อันมีพลังอำนาจให้เป็นขบวนการใหม่ งานชิ้นนี้มาจากความเชื่อที่ว่าปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอเมริกามาจากรากฐานหรือเป็นผลพวงมาจากการตื่นสิทธิ การเน้นสิทธิปัจเจกบุคคลที่มีหลากหลายและเกิดขึ้นอย่างสูงมาก นับว่ามีพลังมากในการเคลื่อนตัวของสหรัฐอเมริกาผ่านสิทธิในการพูด สิทธิของส่วนบุคคล แน่นอนว่ามีโอกาสนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชน (ศรัญยุ หมั้นทรัพย์, 2550)

การเมืองภาคพลเมืองเป็นสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและ เสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยกิจกรรมใดทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเอง

รูปแบบการเมืองภาคพลเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร กล่าวว่า รูปแบบการเมืองภาคพลเมือง ได้แก่ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554)

1. การออกเสียงประชามติ (Referendum) การออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบหนึ่งของการเมืองภาคพลเมืองที่ให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนลงคะแนนออกเสียงในกิจกรรมหรือประเด็นต่าง ๆ ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจของรัฐในกิจกรรมหรือประเด็นนั้น การออกเสียงประชามติได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 เป็นครั้งแรกและรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาก็มีการบัญญัติไว้เช่นกัน ส่วนการออกเสียงประชามติครั้งแรกของประเทศไทย คือ การออกเสียงประชามติตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2549 อันเป็นผลของการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 โดยกำหนดให้รัฐ โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

2. ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นรูปแบบการดำเนินการโดยราชการหรือรัฐที่ให้ประชาชนมาร่วม อาจจะมาจากความประสงค์ของราชการ หรือการที่ประชาชนเคลื่อนไหว เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการได้โอกาสเข้าร่วม แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เป็นข้อขัดแย้ง ดังนั้น ประชาพิจารณ์จึงเป็นรูปแบบที่รัฐนำมาดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนที่มีความ

คิดเห็นแตกต่างกัน และ/หรือรับประโยชน์ต่างกันจากโครงการพัฒนา ของรัฐและเป็นกระบวนการที่บริหารจัดการโดยราชการหรือรัฐ

3. การอภิปรายสาธารณะ (Public Dialogue) การอภิปรายสาธารณะหรือการถกแถลงของประชาชน (People Dialogue) เป็นกลไกของการเมืองภาคพลเมือง แต่ในสังคมไทยยังมีคำอื่น ๆ ที่มีนัยเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การสานเสวนาสาธารณะ เพื่อใช้เป็นกลไกแก้ไขปัญหาการเมืองที่แบ่งเป็นฝักฝ่าย ในช่วงเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม 2551 หรือประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือหรือพิจารณาอย่างใคร่ครวญ (Deliberative Democracy) เป็นคำที่มีการใช้กันหลากหลาย ทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันบ้าง

4. การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชน (People Initiation) การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชนเป็นมาตรการที่สำคัญในการที่จะให้ระบบการเมือง รับผิดชอบต่อเจตนารมณ์ของประชาชนหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามจำนวนที่กำหนด สามารถเสนอร่างกฎหมายที่เห็นสมควรเข้าสู่กระบวนการพิจารณาสาธารณะและโดยทั่วไปแล้วการริเริ่มร่างกฎหมาย จะตามมาด้วยการลงประชามติ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจในขั้นสุดท้าย การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชนสามารถจำแนกประเภทได้เป็น 2 ประเภท คือ

4.1) การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชนโดยตรงอันเป็นกระบวนการที่ใช้การลงประชามติเมื่อมีการลงชื่อเสนอกฎหมาย

4.2) การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชนโดยอ้อมเป็นกระบวนการลงประชามติหลังจากกฎหมายไม่ผ่านการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ

5. รูปแบบอื่น ๆ การนัดหยุดงาน การชุมนุมประท้วงฯลฯ พบว่า การนัดหยุดงานมักจะเป็น วิธีการที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ จึงทำการกดดันเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น การครอบครองหรือการยึดโรงงาน การเดินขบวน ทำลายโรงงานอุทธรณ์ต่อการกระทำจากกฎหมาย ฯลฯ ส่วนการชุมนุมประท้วงนั้น เป็นการกระทำร่วมกันที่จะสัมพันธ์กับสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางสังคม เริ่มจากฝูงชนมาร่วมประชุมกัน อย่างเปิดเผยในที่สาธารณะโดยอาจจะมีกิจกรรมการเล่นดนตรีเพื่อชีวิตหรือดนตรีร็อค มีการอภิปราย โจมตีวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายตรงกันข้าม เช่น ข้าราชการหรือฝ่ายการเมือง มีการจัดตั้งองค์กรปฏิบัติการด้วย จากนั้นก็จะมีการเสนอข้อเรียกร้องหรือคำอุทธรณ์ต่าง ๆ หรืออาจจะมีการเคลื่อนย้ายสถานที่มากกว่าหนึ่งสถานที่ก็ได้

การเมืองภาคพลเมืองในประเทศไทย ปัจจุบันได้รับการยอมรับและมีฐานะชอบธรรมทางการเมือง สามารถถ่วงดุลต่อรองกับการเมืองในระบบรัฐสภาได้มากขึ้น เพราะลักษณะของการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคพลเมืองมิใช่แค่เพียงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความ เป็นอยู่ของประชาชน แต่ยังรวมถึงการมีจุดมุ่งหมายในการเข้าถึงอำนาจรัฐ ในหลายครั้ง พบว่า การริเริ่มหรือการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทางการเมืองจะถูกกำหนดโดยประชาชน (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

สรุปรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองในปัจจุบันของสังคมไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่รองรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายประการด้วยกัน เช่น สิทธิการออกคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิการสมัครรับเลือกตั้งสิทธิการเขาชื่อเสนอกฎหมาย สิทธิการออกเสียงประชามติ สิทธิการเขาชื่อร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สิทธิการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอน ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดลอมอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นตน

การพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมือง

การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบ ส่วนร่วมนั้น นอกจากการเสริมสร้างพลังอำนาจทางการเมืองในภาคพลเมือง (People Empowerment) แล้วยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งหรือที่เรียกว่าการสร้างความสามารถทางการเมืองของประชาชน (Citizen Competence) ให้เป็นรากฐานรองรับพร้อม ๆ กันไปกับการมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยดังได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเวลา ขั้นตอนและปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้ (เชาวนะ ไตรมาศ, 2558)

1. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถทางการเมืองสูงขึ้น (Political Competence) โดยจัดให้มีการฝึกฝน ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ทักษะความรู้กันอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะของการต่อสู้ทางการเมืองในวิถีทางสันติที่ช่วยในการประนีประนอมและประสานประโยชน์

2. การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองของประชาชน (Civic Culture) โดยจัดให้มีการสร้างขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี แนวความคิดและจริยธรรมที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานอ้างอิงร่วมกันได้หรือเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองร่วมกันได้

3. การส่งเสริมสถาบันทางการเมืองของประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น (Political Institutionalization) โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติภาระหน้าที่อย่างเป็นระบบ มีการกระจายอย่างทั่วถึง สามารถพึ่งพาตัวเองได้และมีความคงทนสามารถเผชิญกับปัญหาแรง กดดันได้อย่างหนักแน่นมั่นคง ตลอดจนมีการพัฒนาและหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงผู้นำและบุคลากรที่มีความสามารถได้โดยราบรื่นและถ่ายโอนภารกิจอย่างต่อเนื่อง (อนุชาติ พวงสำลี และกฤติยา อาชาวนิจกุล, 2552)

4. การส่งเสริมขบวนการทางการเมืองของประชาชน (Political Movement) ให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมและมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับส่วนอื่นของสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาให้ก้าวหน้าสูงยิ่ง ๆ ขึ้น

5. การส่งเสริมเครือข่ายทางการเมืองของประชาชน (Political Network) ให้มีการเชื่อมโยงและการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันภายนอก ทั้งในทางราบและทางดิ่ง มีการแบ่งงานกันทำและมีการยึดโยงกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

6. การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนให้แพร่หลาย (Political Communication) โดยจัดให้มีระบบสารสนเทศ มีระบบทางด่วนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพฉับไว ทั่วถึงและกระจายอย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการปรับความทันสมัยของข้อมูล ตลอดจนระบบการบริการและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสูงและยืดหยุ่นสูงด้วย

7. การส่งเสริมมาตรการและกลยุทธ์ทางการเมืองของประชาชน (Political Strategy) โดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง และเป้าหมายทางการเมืองที่ต้องการบรรลุด้วย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของ กฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย โดยเฉพาะมาตรการและกลยุทธ์ที่สำคัญที่จำเป็นต้องใช้ในการประสานประโยชน์และลดความ ขัดแย้ง การกดดัน เจรจาต่อรอง ควบคุมตรวจสอบ การเจาะลึกและเกาะติดกับกรณีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การเรียกร้องหรือแม้แต่การสร้างแนวร่วมพันธมิตร การสร้างอิทธิพลรูปแบบต่าง ๆ ต่อองค์กรของรัฐ

8. การส่งเสริมบรรทัดฐานทางการเมืองของประชาชน (Political Norm) โดยจัดให้มีการสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝังและสืบสานจารีตประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคพลเมืองขึ้นมารองรับอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

9. การส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของประชาชน (Political Socialization) โดยจัดให้มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างทัศนคติ ค่านิยมและหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเมืองในภาคพลเมืองในระหว่างเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองด้วยกันเอง

10. การส่งเสริมให้มีการสร้างผู้นำประชาชนทดแทน (Political Reproduction) โดยจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรหรือทรัพยากรบุคลากรทางการเมืองภาคพลเมือง สร้างยุวชน การเมืองภาคประชาชน มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาเรียนรู้และฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ ที่มีความก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น

11. การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Leadership) โดยจัดให้มีการส่งเสริมภาวะผู้นำใหม่ทางการเมืองที่ไม่เน้นการแข่งขันทางอำนาจหรือเพื่อการ แข่งขันเข้ากุมอำนาจรัฐ แต่เน้นความสำคัญของการมีภาวะผู้นำทางการเมืองแบบพลเมือง รวมทั้งการส่งเสริมการ สร้างวีรบุรุษมวลชนด้วย

12. การส่งเสริมให้ประชาชนมีทางเลือก (Alternative Politics) โดยจัดให้มีการสร้างทางเลือกใหม่ ให้แก่ประชาชน นอกเหนือจากแบบแผนดั้งเดิมที่เน้นการมีส่วนร่วมแบบทางอ้อม

โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนรวมแบบทางตรงมากขึ้น ให้มีสิทธิมีส่วนในการตัดสินใจที่แท้จริง ขยายโอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายนำในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ โดยเฉพาะในการแก้วิกฤติการณ์หรือปัญหาสำคัญทั้งระดับชุมชนและระดับชาติ รวมทั้งการแก้ไขปัญหากันเอง ระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง

13. การส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Ideology) โดยจัดให้มีการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองภาคพลเมืองแยกเป็นเอกเทศต่างหากจากกรอบ อุดมการณ์ทางการเมืองที่พรรคการเมืองนำเสนอและสามารถสร้างแรงบันดาลใจทางการเมือง ให้แก่ประชาชนด้วยกันเองได้อย่างมีประสิทธิผล

สรุปปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมืองโดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย

บทสรุป (Conclusion)

การศึกษารูปแบบการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนบนพื้นฐานประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการแนวคิดที่สำคัญ กล่าวคือ 1. ความหมายของการเมืองภาคพลเมือง 2. รูปแบบการเมืองภาคพลเมืองและ 3. การส่งเสริมการพัฒนาทางการเมืองภาคพลเมือง เป็นสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย รูปแบบการเมืองภาคพลเมืองประกอบด้วยรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ การออกเสียงประชามติ ประชาพิจารณ์ การอภิปรายสาธารณะการริเริ่มกฎหมายโดยประชาชน รูปแบบอื่น ๆ การนัดหยุดงาน การชุมนุมประท้วง ซึ่งทุกรูปแบบนั้นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่รองรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายประการด้วยกัน และ การพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมือง ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถทางการเมืองสูงขึ้น การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองของประชาชน การส่งเสริมสถาบันทางการเมืองของประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น การส่งเสริมขบวนการทางการเมืองของประชาชน การส่งเสริมเครือข่ายทางการเมืองของประชาชน การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนให้แพร่หลาย การส่งเสริมมาตรการและกลยุทธ์ทางการเมืองของประชาชน การส่งเสริมบรรทัดฐานทางการเมืองของประชาชน การส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของประชาชน การส่งเสริมให้มีการสร้างผู้นำประชาชนทดแทน การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองในหมู่ประชาชน การส่งเสริมให้ประชาชนมีทางเลือก และการส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองในหมู่ประชาชน ซึ่งปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการทางการเมืองภาคพลเมืองโดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มี

ประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย

เอกสารอ้างอิง (References)

เชาวนะ ไตรมาศ. (2558). การเสริมสร้างพลังประชาชนกับการสร้างฐานรากประชาธิปไตย แบบส่วนรวมในศูนย์ประชุมสหประชาชาติ. กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสรางเสริมสุขภาพ.

ไพรัตน์ ฉิมหาด และคณะ. (2563). การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย.วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. 7(5). 46 - 61

วิศาล ศรีมหาวโร. (2556). สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

ศรัญยู หมั้นทรัพย์. (2550). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: รากฐานของการเมืองภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2554). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

อนุชาติ พวงสำลี และกฤติยา อาชาวนิจกลุ. (2552). ขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. (คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.